

Hørings svar vedrørende endringsforslagene i Trossamfunnsloven

Oslo katolske bispedømme (OKB) viser til høringsnotatet vedrørende forslag til endringer i trossamfunnsloven (og trossamfunnsforskriften) av 6. juli 2023.

OKB takker for muligheten til å komme med innspill til det foreliggende endringsforslag.

Vi gir vår tilslutning til deler av forslaget, men er kritisk til andre deler, dels på prinsipielt grunnlag, dels fordi man ikke har tatt høyde for de ulike trossamfunns egenart, og dels fordi forslagene kan fremstå som lite egnet i forhold til de positive hensikter.

1. Prinsipielle innvendinger

Trossamfunnslovgivningen må forstås i et historisk perspektiv, like fra innføringen av den første dissenterloven i 1845.

Før 1845 fantes det i Norge i prinsippet kun en statsreligion, den evangeliske-lutherske religion, forvaltet gjennom statskirken, med Kongen og etter hvert det lovgivende Storting som øverste myndighet. Unntakene gjaldt visse geografisk avgrensede områder der økonomiske og militære grunner tilsa at det ville være nyttig med plass også til andre konfesjoner, i det minste på individuelt plan.

Etter 1845 ble det generelt åpnet for at mennesker som sluttet seg til eller sammen i slike «dissentersamfunn», ikke bare kunne tolereres, men også legalt kunne opptre som trossamfunn parallelt med statskirken. De som lot seg «betjene» av slike dissentermenigheter og som selv finansierte dem, ble delvis fritatt for å finansiere statskirken, ved en viss skatterefusjon. Denne kunne brukes til å finansiere eget trossamfunn. Fra katolsk erfaring kjenner vi tiden da de troende regelmessig overleverte til Kirken en konvolutt merket «kirkeskatt», dvs. den skatt de slik hadde spart.

Ordningen var i det minste upraktisk.

Ved innføringen av trossamfunnsloven i 1969 ble ordningen avskaffet, men som kompensasjon fikk de aktuelle trossamfunn et tilskudd fra stat og kommuner svarende til disse organers kostnader per medlem for statskirken. Betingelsene var noen enkle administrative krav til samfunnene, samt at disse respekterte «rett og sømd». I dette lå det at trossamfunn som måtte opptre ulovlig eller umoralsk (og derfor ikke hadde noe plass i samfunnet) ikke med noe rimelighet kunne motta tilskudd fra det offentlige.

I trossamfunnsloven fra 2021 ble «rett og sømd» erstattet med nye mer konkrete begreper. I forkant (2012) var Den norske kirke i Grunnloven blitt erklært for å være Norges folkekirke, og alle tros- og livssynssamfunn ble garantert å skulle «understøttes på lik linje.»

Det kan se ut som om departementet ved det fremlagte endringsforslag nå vil innføre nye kriterier for at trossamfunn skal bli omfattet av denne grunnlovsgaranti, krav som *går ut over* de tidligere krav, slik at det kan oppstå et skille mellom statsautoriserte eller politisk autoriserte trossamfunn som er understøttelsesberettiget, og andre – ut fra religionsfriheten – tillatte, men ikke autoriserte trossamfunn, som derfor ikke er understøttelsesberettiget. Folk som lar seg «betjene» av disse trossamfunnene og som selv finansierer dem, må over skatteseddelen *i tillegg være med på å understøtte et statsautorisert samfunn*. Da er vi prinsipielt tilbake til situasjonen før 1845.

Vi stiller oss undrende og kritiske til en slik utvikling.

Den kan best unngås ved å unnlate å innføre politisk eller ideologisk definerte krav til trossamfunn for å bli autorisert og derved understøttelsesberettiget.

Det harmonerer dårlig med den generelle samfunnsutvikling at staten ved sine politikere skal gripe inn den religionsfrihet som *best kan ivaretas av den enkelte borger ved at han eller hun selv velger hvilket trossamfunn med dets egenart som vedkommende vil slutte seg til eller ikke slutte seg til*. Våre politiske myndigheter har neppe forutsetningen for og mandat til å gjøre noen religiøse og livssynsmessige valg «høyverdige» og andre «mindreverdige».

Vil man fremme visse ideologiske syn, bør det skje ved argumenter for eller imot disse, og i alvorligere tilfeller ved at man forbyr og belegger med straff helt uakseptable holdninger.

Samfunnsutviklingen og borgernes liv er mest tjent ved at politikk og religion får eksistere som gjensidig uavhengige størrelser, med muligheten til gjensidig påvirkning i en permanent og åpen dialog.

Velger samfunnet likevel å innføre et skille mellom «statsautoriserte» og «ikke-statsautoriserte» trossamfunn, må man ikke bringe utviklingen tilbake til før 1845.

2. Trossamfunnenes egenart

I notatet heter det (side 28)

at trossamfunnene etter gjeldende rett ikke har adgang til å nekte kvinner administrative styreverv. Det er kun i tilfeller der forskjellsbehandlingen bygger på et religiøst grunnlag (saklig formål), at kravet om et bestemt kjønn er nødvendig for å kunne ha en stilling, et verv mv. (nødvendig for å oppnå formålet) og at målet for forskjellsbehandlingen står i rimelig forhold til virkningen for den som forskjellsbehandles (ikke uforholdsmessig), at den er tillatt.

Vi bestrider denne rettsforståelse.

Den umyndiggjør trossamfunnene mht. selv å definere hva som hører til et samfunns egenart.

En viktig del av «forarbeidene» (som det ikke kan bortses fra) til EMK er det viktige sluttokument fra *Konferansen for samarbeid og sikkerhet i Europa* (KSSE, Wien 1986-89). Det heter i dokumentets pkt. 16.4:

For å garantere den enkeltes frihet til å bekjenne seg til og utøve sin religion eller overbevisning, vil deltakerstatene bl.a. [...] respektere retten for disse religiøse fellesskap [...] til å organisere seg etter deres egen hierarkiske og institusjonelle struktur.

Dette var blitt konkretisert alt i 1986 der følgende prinsipper blir fastslått:

(16) *For å sikre individets frihet til å bekjenne og praktisere religion eller tro, vil De deltakende stater blant annet,*

...

(16.4) *- respektere disse religiøse samfunnenes rett til*

-- å etablere og opprettholde fritt tilgjengelige steder for gudstjeneste eller samling,

-- å organisere seg i henhold til deres egen hierarkiske og institusjonelle struktur,

- - å utvelge, utpeke og skifte ut sitt personale i samsvar med deres respektive krav og standarder så vel som med enhver fritt akseptert ordning mellom dem og deres stat,
- - å anmode om og motta frivillige finansielle og andre bidrag,

Ordlyden her er den offisielle oversettelse som finnes i Stortingsmelding 46 (1989-90), vedlegg II, undervedlegg 1, side 35-41.

Norge gav ved underskrift sin tilslutning til prinsippene, og det fremkom ingen motforestillinger i Stortinget da meldingen ble forelagt for dette.

Å stille andre krav enn de bl.a. Norge hevdet under KSSE-forhandlingene, for å «autorisere» et trossamfunn, og derved gi det «understøttelsesrett» på linje med andre samfunn, strider mot respekten for trossamfunnenes egenart.

Å skille mellom «administrative» og «religiøse» forhold i et trossamfunn vil i noen tilfeller samsvare med trossamfunnets egenart, i andre tilfeller vil det stride mot samfunnets egenart.

En slik sontring som noen f.eks. vil lese ut av den lutherske «toregimentslære» vil for andre være fremmed.

Den katolske kirke har en hierarkisk struktur der paven, «bispekollegiet» og den enkelte biskop har en «geistlig myndighet» (*potestas sacra*) som inkluderer læremyndighet, sakramental myndighet og styringsmyndighet (herunder administrativ myndighet).

Samtidig har de ulike trossamfunn – i samsvar med sin egenart – forskjellige metoder for å inkludere «medlemmene», «kjønnene», ulike «stender» (prester, ordensfolk, legfolk osv.) i all myndighetsutøvelse. Dette er vesentlig i Den katolske kirkes organisasjon, på alle plan og i en rekke sammenhenger, men kan ikke identifiseres som «administrativt» og «religiøst». En slik oppdeling respekterer ikke samfunnenes egenart.

3. Overnasjonale forhold

I tillegg kommer at noen trossamfunn – mer enn andre – er en del av en større internasjonal organisasjon. Det kan innebærer føringer også i styringsystemet som man nasjonalt bare i begrenset utstrekning kan rukke ved uten å gå glipp av den helt avgjørende overnasjonale tilhørighet.

For Den katolske kirkes vedkommende innebærer det at «kirkeretten» (den kanoniske rett) gir klare føringer for vår styring, også lokalt i Norge.

Når det er sagt, er det viktig å holde frem – for vårt vedkommende – at nettopp den brede representativitet er viktig. F.eks. heter om «pastoralrådet» – med virkning for hele verden – i kan. 512, § 2:

De kristustroende som blir uttatt til pastoralrådet, må velges ut slik at det stykke Guds folk som helhet som utgjør bispedømmet, faktisk blir gjenspeilet gjennom dem; det må skje med tanke på bispedømmets ulike områder, på de sosiale og yrkesmessige forhold, foruten på den del i apostolatet som medlemmene enten individuelt eller sammen med andre har.

Å «overkjøre» et trossamfunns egenart, herunder internasjonal tilknytning og binding, vil krenke dette og dets medlemmer.

Vi må derfor be om at man enten tar hensyn til dette i selve lovformuleringen, eller at det i det minste av forarbeidene klart fremgår at man med nye formuleringer ikke ønsker å svekke trossamfunnenes overnasjonale tilknytning.

4. Demokratikravet

Demokratikravet som fremmes i avsnitt 5, fremstår dels som uklart, dels som overflødig og dels som unødvendig inngripende i noen trossamfunns begrunnede ståsted.

Uklarhetene gjør at forvaltningens skjønn vil få alt for stor vekt i vurderingen av om et trossamfunn skal ha status som autorisert eller ikke.

Forhold som er regulert i annen lovgivning, noen ganger med tilhørende straffebestemmelser, trenger ikke å tas inn i trossamfunnsloven. Det kan lett oppfattes som generell mistillit til trossamfunnene som noe suspekt.

All den tid det i vårt land er stemmerett, men ikke stemmeplikt, må det være plass også til trossamfunn som for seg og sine medlemmer ikke ønsker å bruke denne rett, det være seg av teologiske, historiske eller mer pragmatiske grunner. I noen land og til noen tider har trossamfunnenes overlevelse vært avhengig av at de ikke la seg opp i «statsstyrelsen».

Når det er sagt, er Den katolske kirkes oppfatning at politisk engasjement er en viktig del av «legmannsapostolatet» dvs. en legmanns gjerning.

5. Departementets tre modeller

Ut fra det som er sagt ovenfor, stiller OKB seg kritisk til alle de tre modeller som departementet presenterer på side 40ff.

Modell 1: Aktivitetskrav

Denne modell fremstår som den «mildeste». Kravet er foreslått formulert slik (side 54):

Tros- og livssynssamfunn som krever tilskudd fra staten, skal bekrefte skriftlig at samfunnet vil jobbe for å oppnå minst 40 prosent kvinner og 40 prosent menn i de styrende organene som forvalter statstilskuddet.

Problemet er hva som ligger i dette.

Biskopene kan uten problemer sørge for at hvert kjønn er representert med 40 % i «finansrådene» og at det samme skal gjelde for lederne i bispedømmets økonomiavdeling om det anses som hensiktsmessig, men neppe i visse andre organer med en avgjørende innflytelse i forvaltningen av de offentlige tilskudd. De har ingen mulighet til å bestemme at 40 % av biskopene og sogneprestene skal være kvinner.

Det henvises ellers til våre kommentarer under punkt. 3.

Modell 2: Sentralorganet som vilkår for å nekte tilskudd

Denne modell fremstår som noe «strengere». Kravet er foreslått formulert slik (side 55):

Tros- og livssynssamfunn kan nektes tilskudd dersom styret som står oppført i Enhetsregisteret / det sentrale organet som forvalter statstilskuddet, ikke består av minst 40 prosent kvinner og 40 prosent menn. For sentralorgan som består av tre eller færre personer, skal det være minst én kvinne og én mann.

For Den katolske kirke vil dette i realiteten være den «mildeste» modell ettersom man på side 48-49 sier at kravet ikke vil treffe styret i trossamfunnet «Den katolske kirke i Norge» (DkkN). Men hva oppnår man med en lov som vil være uten virkning?

Modell 3: Kombinasjonsmodell

Denne modell fremstår som den «strengeste». Kravet er foreslått formulert slik (side 55):

Tros- og livssynssamfunn kan nektes tilskudd dersom styret som står oppført i Enhetsregisteret / det sentrale organet som forvalter statstilskuddet, ikke består av minst 40 prosent kvinner og 40 prosent menn. For sentralorgan som består av tre eller færre personer, skal det være minst én kvinne og én mann. Tros- og livssynssamfunn kan også nektes tilskudd dersom øvrige styrende organer i samfunnet ikke har tiltak for å oppnå kjønnsbalanse i disse.

Den kritikk som er nevnt ovenfor, gjelder også her.

Det verste man kan oppnå ved slik lovgivning er at det opprettes doble styringssystemer, der de offisielle organer kun er tiltenkt rollen å være sandpåstrøingsorganer i forhold til de reelle styringsorganer. Det vil neppe være tjenlig.

Alternativ modell: Større transparens

OKB vil foreslå at alle disse modeller legges bort og at man i stedet legger vekt på større transparens i styringen av trossamfunnene. Da vil man fra politikerne, allmennheten og medlemmene få faktisk innsikt i hvordan trossamfunnene styres, og grunnlag for å avgjøre om man skal tilhøre det aktuelle trossamfunn, eller ikke.

En mulig formulering kan være:

Tros- og livssynssamfunn som krever tilskudd fra staten, skal årlig gi en oversikt til statsforvalteren over sammensetningskravene og den faktiske sammensetning – også med hensyn til kjønn – av de organer som forvalter statstilskuddet og som utføre andre styringsfunksjoner i samfunnet.

6. Antallskravet

OKB konstaterer at departementet ønsker å øke antallskravet mht. medlemmer fra 50 til 100, 300 eller 500.

For vårt vedkommende vil dette være uten betydning.

Men for noen samfunn der den enkelte menighets selvstendighet er en viktig teologisk sak – og derved en del av samfunnets egenart –, vil en slik endring være meget uheldig.

Departementets argumentasjon er dels at vigselfretten ikke bør spres på for mange små samfunn, og dels den statlige tilsynsordning der man vil ha færre samfunn å forholde seg til.

Det første argument er påfallende ettersom det skapte få problemer da prestene og forstandere i en rekke små dissentermenigheter fra 1891 ikke bare hadde vigselfrett, men også stod for den statlige prøving av ekteskapsvilkårene. Etter at folkeregisteret/Skatteetaten i 2004 overtok prøvingen av ekteskapsvilkårene, ble trossamfunnenes oppgaver ved vigsel mye enklere. Faren for å gjøre feil er blitt mye mindre, og den kan være knyttet til helt andre forhold enn samfunnenes størrelse.

Det andre argument strider mot det grunnleggende prinsipp at det er «byråkratiet» (herunder tilsynet) som bør tilpasses virkeligheten, ikke virkeligheten som bør tilpasses «byråkratiet». Det er ingen problem å organisere tilsynsvirksomheten slik at den også omfatter små trossamfunn.

Samfunnet bør ikke ved lovgivningen diskriminere mindre grupperinger som har sin egen tros- og egenart, men heller støtte dem.

OKB går derfor imot at antallskravet økes.

7. Forslagene i nr. 8.1, 8.2 og 8.3

OKB har ingen innvendinger mot forslagene i høringsnotatet, nr. 8.1, 8.2 og 8.3

8. Regnskap fra tros- og livssynsamfunn bestående av flere underenheter

OKB stiller seg positivt til forslagene til forskriftsendring som gir enklere føringer for sammenhenger mellom trossamfunnets regnskap og underlagte enheters regnskap.

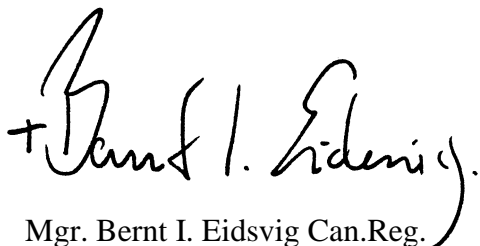
9. Dialog

OKB har ikke noe imot mer dialog, men vil fremholde at denne bør være hensiktsmessig, relevant for alle parter og ikke et rent pliktløp.

Oslo katolske bispedømme er for øvrig kjent med innholdet i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunns eget høringssvar, og vi slutter oss til dette.

Oslo, 10. oktober 2023

Mgr. Bernt I. Eidsvig Can.Reg.
Biskop, Oslo katolske bispedømme